

Balázs Sándor
Köznapi filozófia

Gondolatok példázatokkal
IX.

VÁLTOZATOK EGY-EGY TÉMÁRA

ERKÖLCS, BŰN, JÓ ÉS ROSSZ

1. A becsület és becsstelenség megítélése az adott társadalmi közegben kialakult becsületérzés milyenségétől függ.

A rablóbanda töviről hegyre megszervezte az akciót. Mindenkinek kiosztották a feladatot. Az egyik a kiszemelt bank oldalbejáratánál felügyelt, nehogy váratlan meglepetésben legyen részük. A másik az ór leütésével volt megbízva, a harmadik, aki értett az elektronikához, a riasztóberendezést kapcsolta ki. Meg aztán ott voltak a tulajdonképpeni végrehajtók, a főnök a revolverével, a közvetlen munkatársa, akinek az előkészített bőröndbe kellett belegyömöszölnie a prédát. Kint várakozott valaki egy gépkocsival, ő menekítette a — saját kifejezésükkel — „bankügyletet lebonyolító” csoport hozamát.

Minden a terv szerint történt. A sikeres akció után a koffernyi bankjegyköteg nagy halomban ott tornyosult a vállalkozást kieszelő bandavezér íróasztalán. Mert hiszen ő nemcsak a fegyvert, hanem a tollat is magabiztosan használta. Ehhez pedig íróasztalra van szükség. Nem volt ő akárci, eredetileg filozófusnak készült. Kedvelte az etikát, csak pillanatnyi anyagi gondjai szólították el igazi hivatásától, s adta fejét bankok megkopasztására. Most, az osztozkodás előtt elméleti magaslatoiban lebegő bölcséleti szónoklatot tartott.

— Nem hiába terjedt el az a szófűzés, hogy zsványbecsület. Van ilyen. Sőt, még a gengszterek erkölcsi kódexet is ki tudnám dolgozni, ha a filozofálásból jobban meg lehetne élni, mint a bankrablásból. A mi filcálarc mögötti szemérmes-kék szemünkben az tisztességes dolog, ha mindenki a hozzájárulásának mértékében részesedik a közösen szerzett javakból. Ez a mi morál-tanunk alfája meg ómegája. És ezt mi sokkal korrektebben követjük, mint azok, akik minket elvetemült, skrupulus nélküli, erkölcstelen gazembereknek titulálnak.

— Persze csak akkor, ha elkapnak — vetette közbe a szakadatlanul heccelődő, a bankok védőberendezését kijátszó elektronikus szakember.

A főnököt nem lendítette ki teoretikus lendületéből e végzetes lehetőség emlegetése. Folytatta.

— Bezzeg a másik oldalon, a bankárok kasztjában más erkölcsstan járja. Nekik halványlila fogalmuk sincs a becsületes elosztás elvéről. Az ő gyalázatos kandi

szemükben nem az erkölcsös, ha a halandók a szerzett javakból a gürzésben való részvételük szerint részesednek, hanem ha másokat kölcsönökben részesítenek, egzisztenciát széttagozó uzsorakamattal. Micsoda munkaerkölcs ez!

A banda egyik tagja, aki megunta a viselkedés-elméleti bölcseleti karattyolást, máris nyújtotta markát a neki járó összegért. Meg is kapta a magáét. Nyilván nem az összeget.

— Nekünk — dühödött fel a klánvezér ezen a provokatív gesztuson —, akik nem a főkaput használjuk s nem a portás hajlongásai közepette vagyunk bejáratosak a bankokba, megvan a magunk normarendszere, etikai értékrendje. S nem csak a becsületességről, hanem a becstelenségről is. A legnagyobb hitványság, ha egy olyan szerzet, mint te, aki csak odasodródottál a zsákmány happolásához, te, aki sunyin meglapultál, akit azzal bízunk meg, hogy szimatold ki, jönnek-e a hekusok, viszont azt kémelelted, ha szőr van, merre tudsz menekülni, nos te most elsőnek nyújtod felém a szutykos tenyeredet a szerzemény tisztességes elosztásakor? Van neked fogalmad a morálról?

**2. A jó és rossz közötti alternatíva viszonylagos;
amikor a kisebb és nagyobb rossz közül kell választani,
akkor a kisebb rossz lesz a jó.**

Az orvosi látletet lesújtó volt. Amikor a kezébe adták a papírt, a sok latin kifejezést, grafikont, kabalaszerű jelet nem értette, de az egyik tanársegéd megmagyarázta neki. Valamilyen vérrögöt emlegetett, és ha jól jegyezte meg a kifejezést: trombózt. De leginkább az „életveszély” szó kúszott fel rémületkeltően az agysejtjeibe. Ő csak annyit észlelt magán, hogy baj van a lábával.

Aznap beteglátogatás volt. A mellette levő ágyon feküdt a turbános — így nevezték a páciens, a fejét övező irdatlan kötés miatt —, őt kereste fel az egyik szaktársa az építkezési vállalattól. A lábfájós, trombózis gyanús beteg csak fél füllel hallgatta a beszélgetésüket. A foszlányokból rakta össze, miről is társalogtak. Az ártalmas és a hasznos közötti választás volt a téma. A látogató szaki mintha megfeddte volna a betegágyi haverját, talán azt emlegette, hogy munka közben mennyire szükséges feltenni a fejevédő sisakot. Lám csak, cimborájának ennek a hiánya miatt kell most viselnie ezt a nem éppen fejdísz.

— Bezzeg én különbséget tudok tenni a káros és előnyös között — mondta ki a szentenciát a keleti fejfedő nélküli szaki. — Az én koponyámat mindig őrangyalként védelmezi a keménykalap, ahogy mi becézzük a védősisakot. Választani tudni kell. Aki nem a számára jó mellett dönt, az megismeri, mi a rossz.

A lábproblémás szomszéd ágyas ezzel a másoktól kihallgatott nagy igazsággal aludt el. Másnap a főorvos kegyetlen őszinteséggel felvilágosította: cudar állapotban van. Az élete forog kockán. Egyetlen menekvése van, ha amputálják az egyik lábát. Ő törte magát, eszébe jutott, mire figyelmeztetett a szomszédos ágy mellett a melóstárs: ha a jó és a rossz néz farkasszemet, mindig a számodra jó mellett dönts. Igen ám, de jó nekem, ha levágják a lábam? Az bizony igencsak rossz. De vajon rosszabb, mint az annál rosszabb: a halál? Nem. Hát akkor az amputálás mint kisebb rossz miért ne lehetne a jobb? Ezzel a dilemmával aludt el.

Az orvosi beavatkozás után meglátogatta őt kedves felesége a kórházban. Első szava ez volt: „Milyen jó, hogy legalább fél lábbal, de mégis élsz.”